

Денят на Западните покрайнини – гузното мълчание на институциите и обществото днес

Проф. Лозан Митев

Граждански комитет „Западни покрайнини“

„С чувството на безгранична скръб Народното събрание узнава, че последната дума на Великите Съюзени сили по условията на мирния договор с България остава неизменна. Потъпкват се всички оповестени принципи на международната правда и свободното самоопределение на народите. Българският народ се наказва с крайна жестокост. Вместо правото на самоопределение чрез плебисцит на откъснатите части на българския народ късат се нови части от тялото му, за да се поставят под чуждо робство“

Стенографски дневник на XVIII ОНС, първа редовна сесия, отворена на 8 ноември 1919г. Кн. V. заседания 1-24 от 8 ноември до 20 декември 1919г., С., 1920, с. 1-31

8 ноември 1923 г. Протестен митинг в защита на Българското население в Западните покрайнини, София катедрален храм „Св. Неделя“.

И тази година, **8 ноември – Денят на Западните покрайнини**, отново ще бъде подминат с мълчание, и забрава, с безхаберие и невъзмутимо пренебрежение от страна на държавните институции, политическите и медийни централи, от общественици, интелектуалци и свещенослужители, от учители и държавници, от преобладаващата част на нашето общество.

Причините? Разбира се: невежеството сред всички обществени слоеве, грижливо насаждано чрез изкореняване на всякакво познание по темата в образователната система повече от 70 десетилетия, ниската обществено историческа и политическа култура налагана от партийния шаманизъм на комунистическата идеология и псевдодемократичната демагогия на новото време, отсъствието на съзнание за солидарност и отговорност следствие от унищожените народностен дух и възпитание, липса на разбиране за дълг и гражданска отговорност към една част от нашата национална съдба, към нашите братя живеещи вече 101 години в условията на тежка дискриминация и асимилация. Все симптоми на една социална болест, която ерозира авторитета и достойнството на Българското общество, изобличава в неспособност неговия духовен и политически елит да изпълнява своите конституционни и морални задължения към нашите сънародници прокудени и жертвани за спасението на България на Парижката конференция през 1919 г.

Всъщност да забравиш и да обругаваш с невежество и безотговорност своите братя сънародници подложени на същата асимилация, както Българите в Северна Македония, да нямаш съпричастност и стремеж към солидарност с тях, е белег на тежка морална криза. Ярکو доказателство за това са последните събития на пренебрежение към екологичната катастрофа в Босилеградско, към пълното неразбиране и неспособност да се съдейства и помогне в решаването на сегашните хуманитарните проблеми на нашите сънародници от Западните покрайнини вследствие на Ковид кризата, неадекватното третиране на младите хора от тези краища чрез формални основания да не се подкрепи на тяхното магистърско и докторско образование по 103 ПМС, липсата на цялостна стратегия за подкрепа на Българското население в Западните покрайнини и координирана обществено-държавно сътрудничество и политика в осъществяването на пълноценна и ефективна дейност за подкрепа на нашите сънародници, така както например Сърбия подкрепя своите сънародници в Косово, Босна, Хърватско, Словения, Северна Македония.

А може би към това трябва да прибавим и друга причина, по-скрита и сложна – страхът от публична изява на протест и противопоставяне на едно злодеяние и хуманно престъпление извършено преди 100 години, за да не бъдат накърнени „деликатните“ международни отношения със Сърбия, Европа и Русия, от които нашата държавност, политика и дипломация има дълбоко изграден малодушен комплекс на колониална подчиненост и зависимост в миналото, но проявяващ се и в съвременето.

Доколко гротескно и страхливо ще бъде поредното гузно мълчание и подминаване на Деня на Западните покрайнини от нашето общество и неговите елити, може да се осъзнае чрез вглеждането и сравнението със събитията и положението на България преди почти 100 години. Тогава, след окупацията на Западните покрайнини от Сърбо-Хърватско-Словенското кралство, в

условията на най-свирепия натиск върху България – разгромена, поставена в пълна изолация и постоянна заплаха за военна интервенция от своите съседи, през 1923 г. на Архангелов ден - 8 ноември, в София се провежда грандиозна манифестация в знак на протест, солидарност и защита на заробените съотечественици в Западните покрайнини. На огромния площад пред катедралата Св. Неделя представители на всички обществени слоеве, родолюбиви партии и политически сили, медии и обществени дейци, благословени от свещениците на храма, мощно издигат протестен глас срещу насилственото откъсване на Западнопокрайнското население в Цариградско, Трънско, Босилеградско, Кулско и Струмишко от пределите на нашето Отечество. С този акт се слага началото на интернационализирането на проблема за хуманните и национални права на нашите сънародници подложени на систематична асимилация от страна на Югославската държава, чрез който обсъждането на Българския въпрос достига до Обществото на народите през 1928 г. Водещата роля в тази кампания, прераснала в държавна политика, поемат обществениците, учените, интелектуалците, медиите в сътрудничество с държавните институции и основните политически сили – едно забележително единство и постоянство, което се превръща в морална опора и надежда за десетките хиляди наши сънародници останали да живеят в условия на насилие и асимилация в заграбените територии. И макар протестът на нашето общество срещу Ньойския диктат да остава нечул, то той изиграва важна морална мисия да бъде упование и подкрепа в униженията и страданията на останалите под окупация сънародници, понасяни в името на свободата и надежда за достойното бъдеще съвместно с целия народ и държава, ако не на тогавашното население, то поне на бъдещите поколения.

В Деня на Западните покрайнини, би било уместно, в интерес на справедливостта и достойнството, да се покаже подвига на първите дейци на Западнопокрайнското движение, които са истински пример за общественици и родолюбци. Редно е да се спомене, че именно през 1920-1922 г. бежанците от окупираните територии с високо развито обществено съзнание основават бежанските дружества и братства в по-големите градове на страната, където са разселени за да оказват подкрепа на прокудените и останалите в робство. Въз основа на тяхното обединение, през 1923 г. се основава Комитетът „Западни покрайнини“ като една културно-политическа и хуманитарна обществена организация водила епични битки за отстояване националните и хуманни права на нашите сънародници и на Вътрешната Западнопокрайска революционна организация „Въртоп“ .

На този ден е редно да споменем с уважение и признателност дейността и саможертвата на хиляди Западнопокрайнци пострадали и изгубили живота си в името на националното си достойнство и борбата за правото да съществуват свободно в своето Отечество България. Между тях е от особено значение да изкажем признателност и на две забравени личности превърнали се в символ на Западнопокрайнското движение.

Емануил Попдимित्रов - инициаторът идеологът и ръководителят на Комитета „Западни покрайнини“, родом от окупираното село Груинци, доцент в Софийския университет по литература, но представян в съзнанието на поколенията от последните на 75 години единствено като поет-символист за да се прикрие много по-значимата му историческа и национална мисия като защитник на Българщината и борец за

Иван Гъшев

хуманните права на нашите сънародници. Царибродският учител по математика Иван Гъшев, поел тежката мисия да организира съпротивата срещу насилията и жестокостите върху Българското население осъществявано от Югославските власти като основател и ръководител на Вътрешната Западопокрайска революционна организация „Въртоп“.

За разлика от днес, когато България има статут на равнопавна Европейска държава със стабилно международно положение, което ѝ дава възможност и право свободно да изявява националното си достойнство и да отстоява своите справедливи национални интереси,

в онези смутни години на пълен държавен колапс, на мощни чужди влияния за унищожението на Българската държавност, на брутален вътрешнополитически натиск и вмешателство, обществените елити са имали смелостта и достойнството да се борят и протестираат, да искат и да предлагат пътища за решението на Западнопокрайския въпрос с политически, културни и хуманитарни средства чрез ангажирането на външната политика, институциите, църквата, училището и целия народ. Коя е тая огромна духовна и национална енергия, която е тласкала един цял народ към предизвикателството да се опълчи срещу господарите на тогавашния свят единствено със силата и аргументите на справедливостта и човешките права, осъзнавайки че всяка проява подобна на тази от 8 ноември 1923 г., на създаването на емигрантски организации, с приобщаването на изкуството и културата, с издаването на книги, с постоянно поддържане на обществения дебат в медиите, приобщаването на народното образование будно и солидарно със съдбата на сънародниците ни в чужбина? Единственото обяснение за това трябва да търсим в непознатия днес ценностен свят на Българина, който още от тъмните векове на робството издигна в идеал и висше ценност свободата и народното единство. Идеали, които със силата на народните традиции и морал, с безпримерната мисия и жертва на народните дейци възпитаха няколко поколения, за които Отечеството се превърна в светиня равностойна с ценността на собствения живот. Един народностен манталитет, в който Отечеството и личността бяха неделимо единство – достойно за точно описание единствено с най-вярното определение на думата родолюбие и родолюбци.

Днес – ние нямаме нито духа, нито силата, нито смелостта и морала да отстояваме солидарността и подкрепата към нашите сънародници от Западните покрайнини на общонационално и международно отговорно равнище. Формално, а вероятно и съгласуване в последните десетилетия се предприемат козметични и показни инициативи с фрагментарен и често пъти неефективен характер. Примери за това са: дискусиата със Сръбското правителство за прословутото отпечатване на учебници на Български език (водена вече 2 десетилетия без никакъв резултат), празното говорене за създаване на икономически инвестиции, опазването и съхраняването на Българските културно-исторически паметници, „правото“ за промяна на женските имена съобразно традиционната ни именна система, празните дискусии около възстановяване на името на град Цариброд и мн.др. Примери за това са и неадекватното отношение от страна на институции, организации и обществеността към Западнопокрайците, където те се възприемат като чужденци и често биват определяни като сърби, което не може да не предизвиква у тях постепенно разочарование, болка и ерозия на малкото им останало съзнание,

че са Българи. Всъщност, сумирано всичко това представлява неспособността на съвременното Българско общество да приеме и да намери достойно решение на Западнопокрайнкската драма, която ни поставя в унижено положение, а при днешните условия и статут на страната ни, може да се квалифицира и като предателство. Ето за това, примерът със смелото поведение и политическите инициативи за решаването на Западнопокрайнкския въпрос на онази разграбена и разбита България отпреди 100 години е нужен днес, за да може днешното общество да се погледне чрез огледалото на миналото и да осмисли срама и позора, който ние си поставяме чрез днешното пренебрежително мълчание и пренебрежение към една вече изчезваща част от нашия народ – Българите от Западните покрайнини.

Изтриването от съзнанието на днешното ни общество проблема за сънародниците ни в Западните покрайнини се корени в мрачните рамки на антинационалната и колониална политика на управление, на пълната ни зависимост и подчинение като съветски сателит, през епохата на комунизма. Всеизвестно е, че именно след 1944 г. духът на Българското родолюбие бе изтръгнат с мащабни насилия и мракобесие, с терор, с nihilистично-пропагандирана идеология и диктатура. Тогава, да обичаш Отечеството си повече от всичко, бе равностойно на най-тежкото държавно, обществено и морално престъпление. Тези системно прилагани извращения и насилия върху нормалното обществено съзнание и поведение поставиха непреклонните родолюбци в земята, а техните идеи и ценности бяха сатанизирани до такава степен, че и до днес споменаването им носи отпечатъка на масово налаганото притеснително усещане за нещо недостойно, нередно и срамно. Тази политика налагаше сред убедените привърженици на nihilизма и интернационалната демагогия враждебност към всичко, което проповядва национално самосъзнание и достойнство извън идеологическата догма на „беззаветна преданост на БКП и СССР“. Съзнанието у хората за родина, нация и родолюбие бе до такава степен изкривено и политически манипулирано, че постепенно се утвърди и отвратителната нагласа, че всички Българи извън комунистическия „рай“ за врагове. Така и на Българите от Западните покрайнини започна да се гледа като на врагове на „социалистическа България“ и единствения опит към тях да се подходи национално отговорно от външния министър Иван Башев, завърши символично с неговата загадъчна смърт през 1971 г. Такъв бе и подхода Югославската кралска и комунистическа асимилационна машина към сънародниците ни в Македония и Западните покрайнини, вменявайки им комплекс за вина или насъсквайки ги срещу собственото си Отечество с десетилетия.

Привидно радикалната политическа промяна започнала преди около 30 години у нас, отъждествявана с т.н. „демократичен преход“, с колапса на идеологическата диктатура и нейните инструменти за подтисничество, автоматично не можеше да отстрани пораженията и да излекува раните от налаганите матрици в човешкото съзнание за 45 години. Особено силно сянката на духовните увреждания от „социалистическата епоха“ запазваше своето влияние в областта на морала, религията, националното и историческо съзнание на Българското общество. Там бяха концентрирани огромните сили на политическата демагогия и медийните централи, там бяха насочени усилията на комунистическата интелигенция останала непокътната в областта на образованието, културата, науката и образованието. Чрез изкусно овладените методи на демагогията и модерната социално-психологическа манипулация, толкова ревниво и до сега се бранят ценностните и мисловни матрици, особено по националния въпрос. Ето защо и до днес, България няма модерна национална идеология и стратегия на една свободна и достойна със своята хилядолетна история и култура държава и общество. Това е и причината дефицитите на

идеи и морал, на стратегии и програми свързани със съдбата на Българските общности извън държавните ни граници, включително и тази на нашите сънародници в Западните покрайнини да бъдат все още в тресавището на страха, безразличието и безотговорността. А за това са отговорни всички, които имат съзнанието и отговорността да носят името Българин.